

Hayman's

zakgids

PETER HAYMAN | ROB HUME

Kust- en wadvogels van Europa

Vogelbescherming
NEDERLAND

Voor het eerst gepubliceerd in Engeland in 2005 door
Mitchell Beazley, een imprint van Octopus Publishing Group Ltd.,
Londen, als: *The Pocket Guide to the Coastal Birds of Britain and Europe*
© 2005 Octopus Publishing Group Ltd., Londen
© 2005 tekst: Rob Hume
© 2005 illustraties: Octopus Publishing Group Ltd., Londen

Voor de Nederlandstalige uitgave:
© 2014/2017 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
Vertaling en bewerking binnenwerk: Ger Meesters
Redactie: Ger Meesters en Chris van der Heijden
Omslagontwerp: Jan Johan ter Poorten

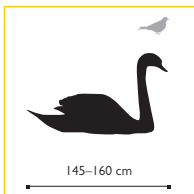
Tweede druk 2017

ISBN 978 90 2156 500 2
NUR 435

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met:
Vogelbescherming Nederland www.vogelbescherming.nl
Vogelinformatiecentrum Texel www.vogelinformatiecentrum.nl
Natuurpunt www.natuurpunt.be

Legenda vogelformaat

De lengte van iedere vogel, vlak gelegd, van snau-
punt tot staartpunt, wordt aangegeven in cen-
timeters. Als visueel hulpmiddel wordt met een
silhouet de relatieve grootte van iedere vogel ver-
geleken met die van een stadskuif (31-35 cm).
Voor kleinere vogels (kleiner dan 59 cm) is de
schaal tweemaal zo groot als die voor grote
vogels (groter dan 60 cm).

Habitatlegenda

Symbolen geven de belangrijkste habitat aan waar de vogels kunnen worden
aangetroffen: het is slechts een benadering en geen uitputtende lijst.

OPEN ZEE / VOOR DE KUST
KUSTWATEREN / BAAIEN
KLIFFEN EN EILANDEN
KIEZELSTRANDEN
ZANDSTRANDEN / DUINEN

MODDERVLAKTES, KREKEN
DELTA'S / ZOUTMOERASSEN
LAGUNES EN RIETLANDEN
GRASLAND / BRAAK
STEDELIJKE KUSTGEBIEDEN

Inhoud

■	4	Voorwoord
■	5	Topografie van kustvogels
■	6	Wat is een kustvogel?
■	8	Het determineren van kustvogels
■	10	Zwanen, ganzen en eenden
■	34	Futen
■	36	Aalscholvers en genten
■	40	Reigers en lepelaar
■	44	Roofvogels
■	58	Steltlopers
■	98	Meeuwen en sterns
■	120	Gorzen
■	122	Leeuweriken
■	123	Register
■	124	De beste vogelgebieden op de Waddeneilanden

Vogels en mensen samen op het wad

Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen

Met het project 'Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen' slaan Vogelbescherming Nederland, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, It Fryske Gea, Landschap Noord-Holland, Het Groninger Landschap, de provincies Noord-Holland en Friesland met hulp van het Waddenfonds de handen ineen om de omstandigheden voor broedende, rustende en foeragerende vogels in het waddengebied sterk te verbeteren. Tegelijkertijd wordt het kijken naar vogels leuker en aantrekkelijker gemaakt. Zo gaan vogels en mensen samen op het wad.

Het project Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen heeft een tweeledig doel: Enerzijds richten we nieuwe broedplaatsen en hoogwatervluchtplaatsen in en anderzijds

atieve manier ervaren. Dit project lost verstoring op zonder opgeheven vingertje.

Kijk voor meer informatie over alle projecten op: www.vogelbescherming.nl/rustvoorvogels

laten we bezoekers meer van de wadvogels genieten door natuurbeleving dichterbij te brengen. De filosofie erachter is eenvoudig: hoe meer mensen genieten van vogels en natuur in het waddengebied, hoe groter de steun voor behoud en herstel van de waddennatuur.

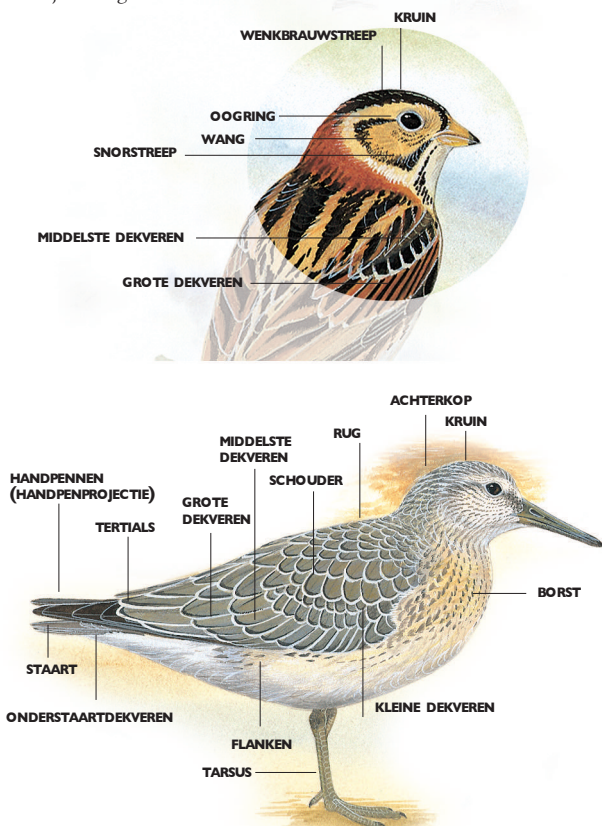
De komende jaren zullen duizenden mensen in het waddengebied horen van Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen. Recreanten zullen meer oog krijgen voor de vogels van het waddengebied en de bescherming van de waddennatuur wordt op een posi-

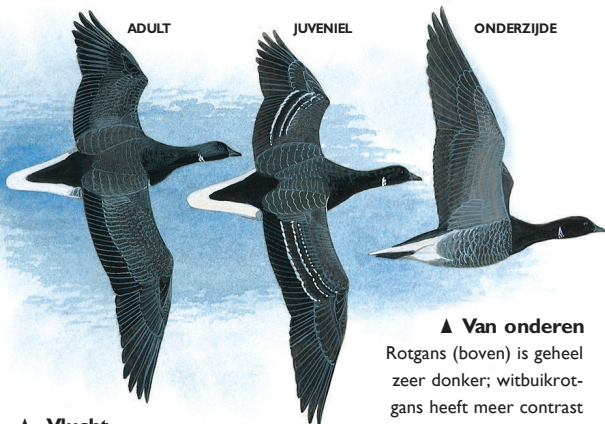

Topografie van kustvogels

De onderdelen van een kustvogel

In dit boek is geprobeerd technische termen zo veel mogelijk te vermijden bij het beschrijven van de verenkleedpatronen van vogels. Deze patronen worden gevormd door verschillend gekleurde veren, veerranden en veertoppen op de verschillende 'veerpartijen' die het lichaam van een vogel bedekken. Sommige termen zijn duidelijk, zoals de 'kin' en 'keel'; andere, zoals 'tertials', zijn specifieke vaktermen voor vogels. Dit betreft slechts enkele termen, die onmisbaar zijn bij het nauwkeurig beschrijven van patronen. Op onderstaande tekeningen zijn de belangrijkste aangegeven, hoewel lang niet alle vogels alle kenmerken hebben die hier zijn gemarkeerd; veel soorten zijn veel egalier dan deze voorbeelden.

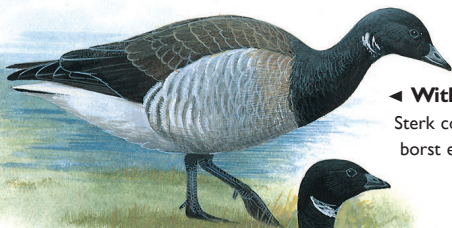

▲ Vlucht

Egaal donker op het wit na dat rond de staart loopt; adult heeft egale vleugels, juveniel duidelijk gebandeerde vleugels in het eerste levensjaar

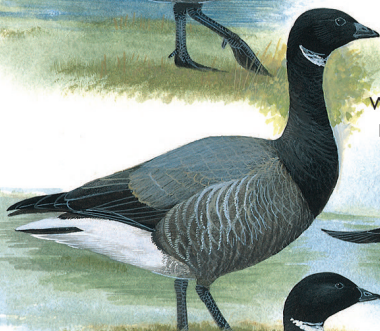
▲ Van onderen

Rotgans (boven) is geheel zeer donker; witbuikrotgans heeft meer contrast en doet van onderen denken aan Brandgans

◀ Witbuikrotgans

Sterk contrast tussen borst en bovendelen

◀ Rotgans

Weinig contrast tussen borst en donker grijs-bruine onderzijde

◀ Zwarte rotgans

Zeldzame gast in Europa uit N-Amerika; brede witte nekvlek vormt halve ring; flanken wittig; borst en buik vrijwel zwart

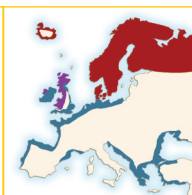
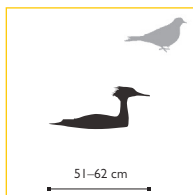
Middelste zaagbek

Mergus serrator

◀ Mannetje in vlucht

Lang en slank; donkere kop, anders dan grote zaagbek donkere borstband, witte buik

VERSPREIDING

Lokale broedvogel, het algemeenst in het noorden; 's winters langs veel kusten, schaars in het zuiden

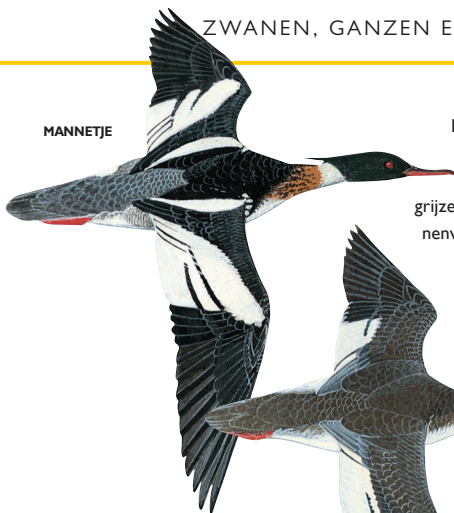
DETERMINATIE Er zijn drie zaagbekken: nonnetje, middelste zaagbek en grote zaagbek. Het zijn duikeenden met smalle snavels met op beide snavelranden zaagtanden. Alleen het mannetje middelste zaagbek heeft een donkere borstband; het vrouwtje is het bruinst, met het vaagste gezichts- en halspatroon. Oppervlakkig als wilde eend, maar mannetje middelste zaagbek heeft een scherper profiel en toont meer wit, is nerveuzer en duikt vaak. In de vlucht hebben zaagbekken een kenmerkende vorm met een lange staart als tegengewicht voor de uitgestrekte kop en nek.

HABITAT Broedt nabij de zee langs noordelijke kusten. Buiten het broedseizoen in baaien en delta's, maar ook langs lage rotskusten.

GEDRAG Middelste zaagbekken zijn vaak staand te zien langs de kust, in een horizontale pose op korte, rode poten, maar het zijn toch vooral watervogels die te vinden zijn in de branding en schone binnenwateren. Ze zijn meestal in groepen te zien, van familiegroepen tot groepen van vele honderden exemplaren, vaak in lange lijnen evenwijdig aan de kust. Kleinere groepen verspreiden zich over estuaria en gaan met de getijden mee of zijn vliegend te zien tussen verschillende foerageerplekken. Mannetjes zijn vaak baltsend te zien, waarbij ze hun kop oprichten en kuif spreiden.

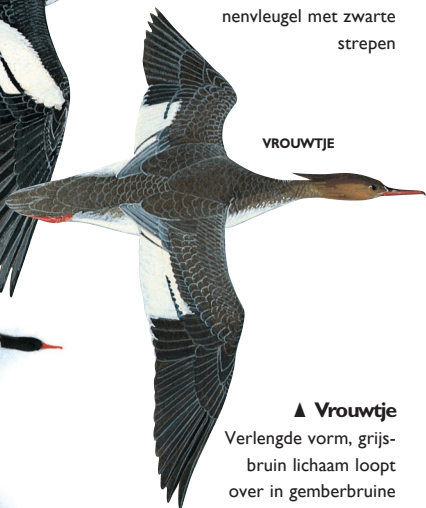
MANNETJE

◀ Mannetje

Lange zaagbek met witte vleugelvel-
den; donkere,
grijzere stuit, witte bin-
nenvleugel met zwarte
strepen

VROUWTJE

MANNETJE

VROUWTJE

▲ Vrouwte

Verlengde vorm, grijs-
bruin lichaam loopt
over in gemberbruine
kop; kleine, witte spie-
gel op achternvleugel

▼ Mannetje

Groenzwarte kop met losse
kuif en dunne, rode snavel
(anders dan wilde eend);
brede, witte kraag, gevlekte
borst; 's zomers als vrouwte,
maar meer wit op de vleugel

▼ Vrouwte

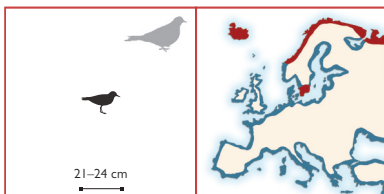
Vergelijk gezicht met dat van grote
zaagbek (links): slankere snavel, vaal-
grijze kin (niet scherp begrensd), geen
witte kraag; bruinig grijs lichaam (bij
grote zaagbek blauwgrijs)

GROTE ZAAGBEK

Steenloper

Arenaria interpres

VERSPREIDING

Een noordelijke broedvogel van de toendra; gedurende een groot deel van het jaar langs kusten, schaars in het binnenland

▼ Winter

Compact, met korte, dikke, zwarte snavel en korte, helderoranje poten, donkere, gevlekte bovendelen en helderwitte onderdelen; gebogen, zwarte borstband

WINTER

Juveniel herfst ▼

Als adult winter, maar iets bleker, met smalle, beige randen langs veren van bovendelen, een wat diffuser gezichtspatroon

▲ Wintergroep

Foerageert op met zeewier bedekte rotsen en begroeide zand- en kiezeloevers

▲ Vlucht

Winter (links), zomer (midden) en juveniel (rechts) hebben allemaal hetzelfde, complexe donker-licht patroon op vleugels en bovendelen

DETERMINATIE Een kleine, compacte steltloper met korte snavel en poten. Toont rond en naar voren gebogen. Snavel is dik, iets opgewipt. Oranje poten kenmerkend.

's Winters donker van boven, met lichte tekening op gezicht en brede, gebogen zwartige band op de borst; helderwit van onderen. 's Zomers zijn de bovendelen warm roestrood en zwart, kop zwart en wit. In de vlucht zeer donker, gemarkeerd door complex 'flikkerend' patroon van wit op de vleugels, rug en stuit. Roep bestaat onder meer uit snel, ratelend of staccato *kitikikikik*, *tu-a-tuk* en *tit-tit*-klanken.

HABITAT Broedt op kusttoendra's en rotseilanden. Doortrekkers en wintervogels geven voorkeur aan kiezel- of schelpenstranden, rotskusten met voldoende zeewier en de nabijheid van pieren, kades en boulevards. Tijdens trek soms langs reservoirs in het binnenland.

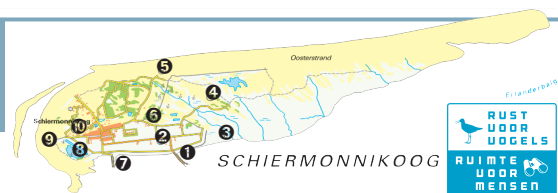
GEDRAG Een rumoerige vogel, foeragerend op begroeide rotsen langs de zee, heen-en-weer rennend om inkomende golven te vermijden of om nieuwe foerageerplekken te vinden, vaak in groepen van 10–20. Grotere aantallen verzamelen zich op hoogwaterrustplaatsen, samen met andere steltlopers als bonte strandlopers en bontbekplevieren.

Steenlopers zijn opportunistische vogels, die onder zeewier zoeken en steentjes en schelpen omkeren op zoek naar ongewervelden.

◀ Zomer

Fraai warm kastanjebruin-zwart-witpatroon, uniek en onmiskenbaar; leunt voorover om voedsel van de grond te pikken

1. VEERDAM

Habitat Aan de oostzijde van de veerdam liggen kwelders

Vogels Steltlopers, eenden, rotgans, sneeuwgor, strandleeuwerik, frater

2. BANCKSPOLDER

Habitat Poldergebied tussen de veerdam en het dorp Schiermonnikoog

Vogels Weidevogels, ganzen, steltlopers

3. OOSTERKWELDER

Habitat Kweldergebied met hoogwatervluchtplaats.

Vogels Steltlopers, bruine kiekendief, sperwer, watersnip, velduil, zangvogels, ganzen, roofvogels, sneeuwgor, strandleeuwerik, frater

4. KOBBEDUINEN

Habitat Laag duingebied met veel struweel

Vogels Koekoek, nachtegaal, grauwe en bonte vliegenvanger, tapuit, paapje, sprinkhaanzanger, beflijster, klapekster

5. DE MARLIJN

Habitat Strandpaviljoen aan Noordzeestrand

Vogels Meeuwen, drieteenstrandloper, jan-van-gent, kleine jager en zwarte zee-eend, eider, sterns

6. GROENE GLOP

Habitat Bos

Vogels Koekoek, winterkoning, goudhaan, houtsnip, kleine en grote bonte specht, boomkruiper, zwartkop, bonte vliegenvanger

7. JACHTHAVEN

Habitat Wad

Vogels Kanoet, bonte strandloper, bontbekplevier, rosse grutto, zilverplevier, dwergstern

8. WESTERPLAS

Habitat Groot duinmeer

Vogels Eenden, bruine kiekendief, lepelaar, kleine zilverreiger en wateral, meeuwen, barmsijs, blauwborst en rietgor

9. WESTERSTRAND

Habitat Strand vanaf meerdere strandopgangen bereikbaar

Vogels Meeuwen, strandlopers, kiekendieven, sneeuw- en ijsgor, strandleeuwerik, frater, slechtvalk, blauwe kiekendief en velduil

10. KLEIN ZWITSERLAND

Habitat Vakantiehuisjescomplex in binnenduinrand

Vogels Zangvogels als roodstaarten, vliegenvangers en bladzangers

De perfecte gids voor wandelingen en vogelkijktochten!

- De meest voorkomende vogels van de kust- en waddengebieden
- Elke soort is afgebeeld in vlucht en rust met de prachtige illustraties van Peter Hayman
- Met informatie over grootte, gedrag en verspreiding
- Doeltreffend te herkennen dankzij pictogrammen en kleurcodes
- Inclusief waddeneilandkaartjes met de beste vogelkijkgebieden

In samenwerking met Vogelbescherming Nederland en Natuurpunt.

www.kosmosuitgevers.nl

www.vogelbescherming.nl

www.natuurpunt.be

